

Hrušica in Hruščani nekoč

Izvleček daljšega teksta, ki ga je v samozaložbi in v nekaj izvodih računalniškega natisa objavil Janez Palčič v marcu 2010, za objavo priredila Zdenka Torkar Tahir.

OBDODBJE DO PRIČETKA DRUGE SVETOVNE VOJNE

Do začetka gradnje karavanškega železniškega predora so na Hrušici živeli le kmetje in železarski delavci. Bavili so se s poljedelstvom, živinorejo in gozdarstvom, nekateri pa še z delom v železarskih obratih ali na železnici.

Prvo lopato pri gradnji železniškega predora so zasadili sredi poletja leta 1900 na terenu, kjer se je razprostiralo najlepše hruščansko polje. V prvih mesecih je delalo pri odpiralnih delih za vrtanje predora le nekaj nad sto delavcev, mojstrov in tehnikov. Kmalu nato so v skupinah začeli prihajati delavci iz ostalih delov Slovenije, s Hrvaške, Tirolske, Furlanije, Bosne in Makedonije in celo Albanci ter Poljaki. V bližini gradbišča so zrasle hiše za stanovanja in pisarne inženirjev, tehnikov in mojstrov ter barake za delavce, za bolnico, pošto, orožniško postajo, restavracijo, skladišča orodja in opreme ter popravilne delavnice. Ko je bil del predora izvrтан, so izkopani del začeli obzidavati s težkimi kvadri rjavo-rdečega kamna. Za njegov dovoz so uredili ozkotirno železnico nad Hrušico, čez potok Jesenica in Pejce do kamnoloma v Mirci. O tem »fligenponu« govorimo še danes. Po železnici so pripeljali stroje, dvigala, žerjave, črpalke in drug gradbeni material. Iz izkopanega materiala pa je nastal ogromen nasip za kasnejšo progo do Jesenic. Na preostalem delu nasipnega materiala pa je nastal veliki in mali »plac«, kot smo ju kasneje poimenovali. Pri gradnji je bilo zaposlenih 3128 delavcev. 21. novembra 1904 je v nesreči zaradi eksplozije sredi predora umrlo 15 delavcev, na kar nas še opozarja spominski kamen z imeni ponesrečencev v jeseniškem parku.

Karavanški predor so na severni strani začeli vrtati 21. junija 1901, na južni strani pa 10. julija istega leta. Prebili so ga 17. maja 1905, dokončali pa 1. septembra 1906. V začetku so vrtali ročno, od 11. julija 1903 pa pnevmatično. Obzidavanje in delo na zgornjem ustroju v 7975m dolgem predoru je trajalo še do konca septembra. Prvi redni vlak iz Podrožce je na Jesenice prispel šele 30. septembra 1906. Ker so bili zaposleni doma iz različnih in oddaljenih krajev, so svoje naselje imenovali Republika. To ime se je obdržalo do danes, saj v Republiki še stoji 8 hiš. Po zaključku del v karavanškem predoru so se delavci vrnili domov. Hiše je prevzela železnica, jih obnovila in uredila za stanovanja in vanje naselila železničarske družine. Ob njih so bile zanje zgrajene tri peči za peko kruha in tri pralnice, ob potoku Roja, ki priteče iz predora, pa urejena splakovalnica perila. Ob pečeh so gospodinje na table zapisovale vrstni red peke. V vseh železničarskih hišah so bila 104 stanovanja. Najmanjša tamkajšnja družina je štela 4 člane, največja pa 10. Povprečno so bile družine 6-članske. V vseh stanovanjih

je živelo 624 prebivalcev, medtem ko je celotna Hrušica štela 830 prebivalcev. Le sedem železničarjev je imelo lastne družinske hiše. A kakorkoli, v železničarskih stanovanjih smo uživali posebne ugodnosti. V nizko stanarino so bila vključena še vsa vzdrževalna dela, kot so popravila, dimnikarske usluge, beljenje. Stanovanja z angleškim straniščem na izplakovanje so bila še redka. Zato so se ob večerih vrstili prizori, ko so zlasti iz malih hiš v parih nosili »štrbunk kangle« v smeri grabna Dobršnik, kjer je bilo določeno mesto za ponikovalnico. Stanovanja so dodeljevali le stalnim delavcem, zato so jih po upokojitvi morali izprazniti v treh mesecih. Železničarji so bili kategorizirani na nestalne in stalne delavce in uslužbence. Uslužbenci so imeli letne in zimske uniforme iz kamgarna ali debelejšega blaga (čoja), plašče in kožuhe ter na rokavih srebrne ali zlate našitke. Delavcem pa ni pripadalo nikakršno zaščitno sredstvo. Imeli so osemurni delovni čas. Uslužbenci in nekateri od delavcev pa so delali v turnusu 12 ur dela in 24 ur prosto in včasih 12 ur dela in 12 počitka. Delovne razmere so bile najtežje za progovne delavce, saj se je v predoru nabralo toliko plinov, da se je dogajalo, da so jih morali prenesti ali prepeljati na svež zrak. V temi predora so si svetili le s karbidno svetilko. Takrat je bilo edino prevozno sredstvo vlak in kolo. Poleg rednih vlakov (Jesenice-Planica) so na relaciji Jesenice – Hrušica prevažali delavce, šolarje in kosila v cekarjih za železničarje posebni vlaki, ki smo jih imenovali »personal« ali »pok« in na njih je veljala brezplačna karta – »temporerka«. Ker je bilo v večjih železničarskih družinah življenje še kako skromno, so si pomagali z rejo kokoši, zajcev in ponekod še s kakšno kozo ali ovco in v nekaj primerih še s kravo. Vsakemu železniškemu stanovanju je bil odmerjen del vrta ob progi. Najemnino za uporabo vrta je enkrat letno pobiral obhodnik proge. Trgovine so bile pri Ocepku, Nikoliču, Čufarju in Majcnu, gostilne pa pri Ocepku, Nikoliču, Pajerju in Kostanjšku. Gostilne so imele svoja balinišča, pri Ocepku pa je bilo še keglijšče. Obrtništvo pa so imeli naslednji: krojaške delavnice Drešček, Živec in Golja, čevlarske Praprotnik iz Mišač, frizerijo Mato Kovačevič, šiviljstvo Alojzija Palčič, ki je morala železnici za izvesek na hiši plačevati 7,5 din letne takse.

Kljub težavam je bilo življenje v Republiki prijetno, saj smo premgli voljo, enotnost in moč za skupno življenje in delo. Na Hrušici sta delovali dve društvi, Sokoli in Orli. Vsako je imelo svoj vrtec, Sokoli pri Ocepku, Orli pa v Prosvetnem društvu Na klancu. Sporov med njima ni bilo, saj sta imela vsak svojo telovadno vrsto in kulturne skupine. Na obronkih vasi smo imeli terene za alpsko smučanje in nekaj smučarskih skakalnic. Smuči so bile za vse discipline skoraj enake (z robniki ali brez), ki so bile večinoma domače izdelave iz bukovega, hrastovega ali javorjevega lesa. Imenovali smo jih »došče«. Velikokrat pa so bile narejene kar iz starih polomljenih smuči. Ko pa smo šli na Belo polje, nismo pozabili na »turnarce«.

ČAS MED DRUGO SVETOVNO VOJNO

V začetku aprila 1941, ko so se vrstile protivojne manifestacije, so na Hrušici Orli in Sokoli organizirali pohod z godbo na čelu. Spredaj je jahal načelnik Sokolov Zigfrid Pagliaruzi. Domačini so se pohoda udeležili ne glede na strankarsko pripadnost in vzklkali: »Bolje rat nego pakt!«.

Že nekaj dni pred bombnim napadom na Beograd in pred začetkom 2. svetovne vojne (6. aprila 1941) je preko Karavank prišla skupina nemških vojakov in z ročnimi granatami napadla železniško čuvajnico ob karavanškem predoru, da bi preprečili miniranje predora. A zaradi zasneženih Karavank so prišli dan prepozno, saj je bil predor zaminiran že en dan prej. V čuvajnici, domnevni vojaški karavli, je stanovala družina Zima. V noči od 8. na 9. april so nemški vojaki napadli še stražo jugoslovanske vojske pri predoru. Ubili so vojaka Martina Ščurka iz Rudnika pri Ljubljani in Andreja Škoberneta iz Laškega. Dva nemška vojaka je jugoslovanska vojska zajela in odpeljala v radovljiske zapore. Noč pred miniranjem predora smo preživel na Belem polju v Tonikovem kozolcu (toplarju). Nekaj dni zatem je vkorakala nemška in italijanska vojska. Slednja se je za nekaj dni ustavila na Jesenicah, nemška vojska pa je zasedla Hrušico oziroma se vselila v telovadnico in stranske prostore pri Ocepku. Takoj so sledile izselitve in policijska ura. Še isti dan je bila izseljena družina Ocepek in krojaški mojster Golja. Zaradi sanacije železniškega predora je bila pripeljana potrebna mehanizacija in postavljene barake za delavce gradbenega podjetja Todt, ki ga je vodil ing. Kampa. Za delo pri odvozu materiala je bila mobilizirana tudi mladina, med katero sem bil tudi sam, in nekaj delavcev iz železarne. Že jeseni so me zaradi nadaljevanja pouka v meščanski šoli odpoklicali.

Na lep sončen dan, 17. julija 1942 so Hrušico obkolile oborožene policijske in esesovske enote. Že okoli 5. ure zjutraj se je začelo razbijanje s puškinimi kopiti na vrata stanovanj. Spremljalo ga je kričanje »Aufmachen!«. Ko je mama odprla vrata, sta vdrla policista z naperjenima puškama in vpila: »Heraus, heraus, banditi!«. Dali so nam le 10 minut, da se oblečemo. Brez česarkoli so nas nagnali na dvorišče, zaklenili stanovanje in ključ vtaknili v žep. Na dvorišču smo bili zbrani iz desetih stanovanj železniške hiše. Ko smo videli še druge pred svojimi hišami, smo doumeli, da gre za večjo akcijo »očiščenja« Hrušice. Čakali smo do 8. ure zjutraj. Štirim članom naše družine se je medtem pridružil še brat, ki se je z vlakom vrnil iz nočne izmene v železarni. Nato so prišli znani jeseniški gestapovci, tudi Druschke in Zwick, ki sta s seznama prebrala imena naše in družine Lipovšček iz železniške hiše, kamor so se ostali lahko vrnili. Na poti proti Pajerju so se nam pridružile še aretirane družine iz ostalih hiš: Mareševi, Bernetičevi, Grzetičevi, Purkartovi, Ravnikovi, ... Postrojene po štiri v vrsti in z rokami na hrbtu so nas zastražene gnali do gostilne Pajer, kjer so nas popisali, preiskali, nam odvzeli pomembne osebne stvari iz žepov in nas razdelili v skupino žensk in otrok ter v skupino moških. Žalostna

je bila ločitev in vprašujoči pogledi so bili mnogim zadnji pozdrav. Zadnjikrat je tako videlo svoje bližnje 45 talcev, ki so bili 27. 7. 1942 ustreljeni na Belem polju. Skupino žensk in otrok so odpeljali v zbirno taborišče Šentvid pri Ljubljani. Čeprav še nisem dopolnil 16 let, sem bil uvrščen med moške in bil z njimi skupaj v dveh avtobusih odpeljan v begunjske zapore. Tam so nas razdelili po sobah, nam odvzeli vse razen robca in glavnika. Le žepna urica, ki sem jo dobil leta 1939 od birmanskega botra, se mi je zataknila pod raztrgano podlogo. Dobil sem zaporniško številko 3157. V sobi št. 9 nas je bilo 41. Vsakič, ko je v vratih zaškrtal ključ, je bil znak za prihod policista oziroma za povelje sobnega starešine, da se po velikosti postrojimo v dve vrsti. Kot najmlajši in najmanjši sem bil zadnji v vrsti. Nekaj dni po prihodu sem bil zaslišan. Brez udarcev ni šlo. Morda sem jih dobil manj tudi zato, ker sem na vsa vprašanja odgovarjal v nemščini. Najbolj sta bila pretepena Potočnik Štefan (Kavšeljnov) in Bajec Jaka. Nekoč so me poklicali iz celice. Prestrašen sem pomisli na talce, ki so jih navadno na enak način prišli iskat. A takrat so me le odpeljali na hodnik in ostrigli »na nul« in mi poleg čiščenja prostorov dodelili še čiščenje njihovih škornjev in opasačev. Hrana je zadoščala le za borno preživetje. Zjutraj in zvečer črna kava z zelo malo kruha in opoldan navadno juha z redkimi rezinami zelja. Za najmanjši prekršek kot na primer približanje k oknu sobe smo bili kaznovani z »žabjimi skoki« na dvorišču, ki smo jih morali opravljati do onemoglosti. 20. avgusta sta v celico vstopila policaj in gestapovski oficir, ki sta nam devetim s Hrušice s prstom pokazala na vrata. V vrečki so nam vrnili, kar nam je bilo odvzeto ob prihodu (denarja seveda ne, spregledali pa so tudi mojo žepno urico, ki mi je še danes drag spomin). Z drugimi, med njimi je bil tudi moj oče, so nas z avtobusom prepeljali v šentviške zapore, kjer smo se pridružili ostalim družinskim članom. Od tam pa so nas s tovarnimi vagoni odpeljali v nemško taborišče v Gunzenhausen. Odpeljali smo se v temi, imeli kratek postanek na skladiščnem tiru, od koder so nas kot živino odgnali v meglenem in turobnem dnevu do 10 minut oddaljenega lagerja v neki opuščeni tovarni salam in klobas. Sprejelo nas je vodstvo: lagerfirer, gestapovec v civilu Fritz Teufel, politični vodja in medicinska sestra Marija. Enajst nas je bilo strpanih v sobo, veliko 16 m², poleg mojih staršev in sestre Ivanke še družini Mareš in Oman. Še s petimi sem bil določen za delo v vojaški tovarni v Nürnbergu, kjer sem ostal med ostalimi prisilnimi delavci iz Francije, Italije in Rusije do aprila 1945. Z mladimi Rusinjami, ki jih je bilo 80 in so imele na rokavu rdeč trak z napisom OST, je bil pogovor najstrožje prepovedan. V tovarni in tudi v sobah, kjer smo prebivali, je kar mrgolelo stenic. Vladala sta strog red in disciplina. Delali smo od sedmih zjutraj do petih zvečer s kratkim odmorom za kosilo, ki je bilo edini zagotovljeni obrok borne hrane, ki so jo sestavljali modro zelje, koleraba, korenje in po dva krompirčka. Za ostalo smo se znašli sami v mali kuhinji z dvema plinskima gorilnikoma za 12 ljudi. Od srede leta 1943 so bila vse pogostejša zavezniška bombardiranja, zato smo prebili veliko časa v zakloniščih.

Postajalo je vse hujše proti koncu leta 1944, ko je zagorela celo tovarna oziroma njen stanovanjski del. Primanjkovalo je elektrike, plina in vode, ki smo jo zajemali kar iz pouličnega bombnega kraterja. Hrana je bila vse bolj neredna, obroki manjši in na koncu ničesar več.

Najdaljšo in najstrašnejšo noč sem preživel z 2. na 3. januar 1945, ko je malo pred polnočjo nad Nürnberg priletelo več sto angloameriških bombnikov, ki so brez predhodnega alarma začeli odmetavati svoj smrtonosni tovor. Napad je potekal v treh valovih. Eden od protizračnih obrambnih stolpov je bil v neposredni bližini tovarne. Kar devetdeset nas je naenkrat prihrumelo v zaklonišče z enim vhodom. Po tretjem valu se je zaklonišče močno streslo, že prej je zmanjkalo elektrike in na nas je padal stropni omet. V gostem prahu, temi in pomanjkanju zraka je nastala strašna panika. Rešili so nas čez mnogo ur, ko je bil že dan, a temno zaradi prahu in dima. V sosednjem zaklonišču je vročina dobesedno scvrkla vseh 80 ruskih ujetnic. Rešeni pa smo bili presrečni, saj smo se počutili, kot bi se na ta dan ponovno rodili. Delo v tovarni je zaradi pomanjkanja materiala in delavcev skoraj zamrlo. Ker sem se bal maščevanja oziroma groženj osovraženega vodje materialne službe, sem še z dvema tovarišema iz tovarne pobegnil peš proti 63 km oddaljenemu taborišču Gunzenhausen. S seboj smo odnesli trikilogramsko pločevinko jabolčne marmelade. Delno smo pešačili in krajše razdalje potovali z vlaki. Na neki manjši samotni kmetiji smo prestradani prosili staro ženico za hrano. Skuhala nam je nekaj krompirja, mi pa smo ji dali del marmelade. Naslednje jutro pa smo se pretihotapili k sorodnikom v taborišče. Tam je vodja že izginil, zato smo se ekonomu zlagali, da je delo v tovarni razpuščeno. Ker so bile telefonske zveze prekinjene, nisopreverjali in so nam dali delo v kuhinji. Naslednjo noč je izginil še ekonom in nas pustil sestri Rdečega križa. Kljub zasedi mladih esesovcev tik pred mestom, kjer je bilo naše taborišče, smo bili taboriščniki drugo noč evakuirani na bližnje posestvo, mesto pa je zasedla ameriška vojska. Mimo nas in proti vzhodu se je panično umikala nemška vojska. Osvobojeni smo bili 20. aprila. Zaradi uničene železniške povezave pa je bila pot domov še dolga, saj smo se vrnili šele 17.7. 1945.

Družina Palčič s Hrušice je štela devet članov: starša, tri hčere in štiri sinove. Oče je bil zaposlen pri železnici na Jesenicah, mati pa je bila samostojna šivilja. Vsi otroci smo hodili v meščansko šolo na Jesenicah. Sam sem bil sedmi. Ob vpisu, ko sem povedal zahtevane podatke, me je učiteljica vprašala: Ali vas Palčičev še ne bo konec?«. Malo sem zardel in ji povedal, da sem res zadnji. Brat Kristijan je bil rojen 30. 9. 1920. Po končani meščanski šoli se je v železniških delavnicah v Mariboru izučil za ključavničarja in tam ostal v službi. V prvih mesecih okupacije se je priključil narodnoosvobodilnemu boju, a so ga zaradi izdaje aretirali 11. 8. 1941 in ga skupaj s še devetimi v mariborskih sodnijskih zaporih ustrelili 23. 9. 1941. Od tam je bil prepeljan v krematorij na Dunaju. Žaro smo prejeli preko Rdečega križa v Mariboru leta 1946. Pokopan je bil v Kamniku

skupaj z bratom Ernestom, ki je umrl za posledicami vojne. Brat Kristijan je dan pred ustrelitvijo napisal mami in vsem nam poslovilno pismo, katerega še hranim in je bilo objavljeno v knjigi Poslovilna pisma za svobodo ustreljenih.

Hrušica šteje 290 žrtev druge svetovne vojne. Smrtnih žrtev je bilo 83, od njih je bilo 39 ustreljenih talcev, 20 padlih borcev, 15 padlih v nemški vojski in 9 umrlih v taboriščih. Od enega do 48 mesecev pa jih je bilo zaprtih, interniranih in na prisilnem delu 207.

PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Takoj po osvoboditvi je bil leta 1945 ustanovljen Krajevni ljudski odbor. Njegov izvoljeni predsednik je bil Franc Črnologar, upokojeni železniški vozovni preglednik, tajnik pa Ciril Klinar. Na pobudo SZDL Republike Slovenije in Občine Jesenice so bile nato kot podaljšana roka občin ustanovljene stanovanjske skupnosti. Tako je tudi Stanovanjska skupnost Hrušica s skromnimi pristojnostmi imela svoj proračun, ki je izhajal iz občinskega proračuna. Minimalna sredstva so zadoščala za opremo pisarne in nakup »častnega kolesa in aktovke«, ki ju je uporabljal podpredsednik za nošenje pošte na občino in v banko. Prvi predsednik je bil Mirko Klinar, podpredsednik Štefan Preželj, administratorka pa Ivanka Lorenčič. Pisarna je bila v nacionalizirani Nikoličevi hiši, ki je bila kasneje za skromno odškodnino vrnjena dedinji Cvetki Nikolič (por. Mrvič).

Leta 1962 je bila stavba kulturnega doma že dokončana do te mere, da se je stanovanjska skupnost, ki se je pozneje preimenovala v krajevno skupnost, lahko preselila v dom. S preoblikovanjem v krajevno skupnost so se povečale tudi naloge in pristojnosti. Ustanovljen je bil svet krajevnih skupnosti in več komisij. Prvi predsednik sveta je bil Berti Brun, ki je funkcijo predsednika opravljal do selitve na Jesenice. Potem so se na mestu predsednika zvrstili: Franc Kobentar, Janez Poljšak, Jože Kobentar, Ernest Sodja in Zoran Kramar. Dolgoletna podpredsednica je bila Slavka Gaser. Tajniške posle sem opravljal v prostem času zadnjih 12 let. Krajevna skupnost je imela svoj statut, v katerem so bile določene naloge sveta in posameznih komisij. Najbolj aktivna in delovna je bila komisija za komunalo in stanovanjska vprašanja. S prostovoljnim delom je bila urejena javna razsvetljava skozi Hrušico do Kureja, zgrajen je bil vodovod z Mlak do Hrušice in naprej do Jesenic. Prostovoljci so za nagrado dobili bone, s katerimi smo lahko kupili posodo v trgovinah pri Klubusu ali v Kašti. Največ zaslug oziroma opravljenih ur prostovoljnega dela sta imela Tepina in Kavšlnov Štefan. Na enak način je bil še trikrat prenovljen spomenik talcem na Belem polju. Pomagali smo tudi pri gradnji kulturnega doma. Najbolj zaslužnim pri gradnji so podelili priznanja na otvoritvi doma, ki je potekala na občinski praznik 1. avgusta 1962. Komisija je skrbela še za obnove vseh krajevnih poti in nekatere pripravila za asfaltiranje. Zgrajene so bile izplakovalnice perila na vasi, pri karavanškem železniškem predoru in v Republiki. Obnovili so še bivši železniški stanovanjski sklad z ureditvijo fasad, uredili kanalizacijo

skozi vas in ob glavni cesti do železniškega podvoza pri Črnologarju ter od železniškega predora do priključka na glavno cesto pri hiši št. 53. Zgrajen je bil nov betonski most čez Savo, ki je zamenjal dvakrat odplavljenega lesenega in mostička čez hudournik nad vasjo. Ob kulturnem domu so bile posajene breze in odmerjeni vrtovi za posamezne družine. Asfaltirane so bile poti na vasi in zgrajeni pošta in prostor za banko.

Komisija za socialna in zdravstvena vprašanja, ki jo je vodila Slavka Gaser, je vsako jesen podelila enkratno denarno pomoč od 8 do 15 družinam za nakup ozimnice. Svet je posvečal več pozornosti še razvoju oddelka otroškega vrtca Frančiške Ambrožič v obnovljenem kulturnem domu. V prostorih prejšnjega vrtca pa je odprt oddelk waldorfskega vrtca. Že leta 1965 je bilo za potrebe pokopov odkupljeno zemljišče na dovškem pokopališču. Zanj se na krajevni skupnosti vodi pokopališka knjiga.

Gasilsko društvo na Hrušici je bilo ustanovljeno leta 1904. Po drugi svetovni vojni je bil dolgoletni predsednik Franc Kobentar in za njim Valentin Kejžar. V njunem mandatu je bil obnovljen gasilski dom, nabavljen gasilski avto in motorna brizgalna. Del sredstev so prislužili v delovni akciji – izkop vodovoda z Belega polja na Hrušici. Pod vodstvom sedanjega predsednika društva Janeza Marinčiča je bil gasilski dom ponovno obnovljen. Društveni poveljnik Peter Popovič skrbi za operativna dela, tekmovanja, tečaje in stalno usposabljanje.

Šole v predvojnem in vojnem času na Hrušici ni bilo. Najbližja osnovna šola in meščanska šola sta bili na Jesenicah. Večina šolarjev je na Jesenice pešala, saj denarja za vožnjo z vlakom po večini niso imeli. Le otroci železničarjev smo imeli brezplačne celoletne vozovnice – »temporerke«. Včasih smo se nekateri iz solidarnosti do ostalih domov ali v šolo odpravili tudi peš. Takoj po vojni, ko so se morali tudi prvošolci voziti v šolo na Jesenicah, so na pritisk staršev, organizacij AFŽ in SZDL odprli leta 1946 šolo na Hrušici.

Kot nadaljevanje modelarskega krožka v osnovni šoli na Hrušici je bil pri Ljudski tehniki leta 1963 ustanovljen Oddelek za modelarje. Sprva so imeli delovne prostore v kleti osnovne šole, nato pa so se zaradi večanja aktivnosti preselili v prostor pod odrom pri Ocepku. Izdelovali so različne modele čolnov in avionov in leta 1965 so z izdelki pripravili parado po Hrušici. V oddelek je bilo vključenih veliko šolarjev in učiteljica.

Leta 1954 je bil ustanovljen Fotoklub Hrušica. Prvo razstavo fotografij so pripravili že naslednje leto pri Ocepku. Klub je deloval do leta 1964.

Že leta 1945 je bilo ustanovljeno Kulturno umetniško društvo Hrušica (KUD Ivana Krivca), ki je imelo dvorano, oder in nekaj stranskih prostorov pri Ocepku. Najbolj aktivna je bila dramska skupina. Igre so bile predstavljene na domačem odru in na gostovanjih po okoliških krajih. Kratek čas je v soteski Dobršnik delovalo tudi letno gledališče. Dolgoletni predsednik društva in predsednik gradbenega odbora je bil Franc Pintar, ki mu gre največ zaslug za izgradnjo doma in dobro delovanje društva. Dolgo je bila tajnica društva Mimica Klinar (Podlogar). Kasneje je vodenje društva prevzel

Aleks Gusev (še gospodar in izdelovalec kulis), potem pa Stanko Hudeček. Vzdrževalca elektrotehničnih naprav sta bila Branko Ramuš in Viki Hudeček.

Leta 1946 je bilo ustanovljeno telovadno društvo Železničar, ki se je preimenovalo najprej v TVD Partizan in nato v »TVD Partizan – Železničar Hrušica« iz praktičnega razloga, saj smo tako lahko dobili brezplačne vozovnice za prevoz z vlakom na različna tekmovanja. V društvu so delovale naslednje panoge: telovadba za vse kategorije in starosti, namizni tenis, odbojka, balinanje, nogomet ter zimski športi: smučarski tek za različne kategorije, alpske discipline in skoki. Čeprav smo imeli nekaj manjših skakalnic, od 10 do 15 m dolgih, smo se z lastnico Kurejeve kmetije dogovorili za ureditev še 50 in 25 m skakalnice na njenem zemljišču. Ing. Bloudek je izdelal načrt zanjo in izmere na naravnem terenu in v senčni legi. Izgradnje skakalnice smo se lotili sami leta 1950. Ker je bil teren skalnat, je bilo potrebno miniranje. Material smo nabavili v Smodnišnici Kamnik. Miniral sem sam, saj sem leto prej opravil izpit za minerja pri vojni pošti v Ljubljani. Delali smo prostovoljno in ročno. Pri udarniškem delu je sodeloval celoten odbor in drugi člani društva. Da pa bi bila skakalnica prej nared, smo honorarno zaposlili še Martina Gasarja s Hrušice. V dobrem letu dni je bila skakalnica gotova. Na otvoritveni tekmi so bili prisotni občinski športni in društveni funkcionarji in ing. Bloudek. Ob igranju godbe na pihala s Hrušice so bila podeljena priznanja. Nato se je zvrstilo več tekmovanj. Ko drugje ni bilo več snega, so prišli na našo skakalnico iz drugih krajev. 1952. leta smo izpeljali meddruštveno nočno tekmo, ki so se je udeležili tudi nekateri znani skakalci, med njimi Janez Polda. Za razsvetljavo je poskrbel Franc Peternel (nadzornik telekomunikacij Železniške postaje Jesenice) tako, da je napeljal električni kabel z železniške postaje na Hrušici, 2 km vzdolž proge Jesenice-Planica, preko Save do skakalnic. To je bila senzacija, ki jo je objavil ves slovenski tisk. Naše društvo je bilo zelo uspešno tudi na smučarskem tekmovanju železničarjev Jugoslavije na Pohorju leta 1951, kjer smo v vseh disciplinah dosegli najvišja mesta.

Nogometno moštvo Hrušice, ki je bilo okrepljeno s tekmovalci iz Mojstrane, je tekmovalo v gorenjski ligi in vseskozi ostajalo med vodilnimi. Člani so bili: Berti Brun, Vinko Bergant, Pavel Lotrič, Janez Pavlič, Mirko Koren, Alojz Čop, Erko Razboršek, Janez Gaber, Kristl Lihteneger, Boris Jeglič, Janez Glavič in Bogdan Langus. Telovadci so vadili od ponedeljka do sobote popoldan in zvečer v dvorani pri Ocepku. Telovadbo so vodili Slavka Gaser, Stane Jug in Frida Jeglič. Na zletu »Partizan« v Kopru je bilo 17 nastopajočih. Ko so dvorano vrnili prvotnemu lastniku, je ta športna dejavnost zamrla. Kasneje je bila aktivna ekipa balinarjev, ki si je pripravila dvostezno balinišče »na placu« pri domu in v zgornjegorenjski ligi dosegala vidnejše rezultate. Ekipo Balinarjev so sestavljali: Janez in Tomaž Šušteršič, Egidij Glavič, Drago Hilibaj, Stane Jereb, Srečo Tomažič, Edo Lamberger ter Aleš, Bojan in Jani Palčič. Po Antonu Gaserju se je imenovalo njihovo vsakoletno tekmovanje za Gaserjev memorial.

Pred leti je bilo ustanovljeno kinološko društvo Fido. Na svojem vadišču organizirajo vsakoletno tekmovanje posameznih pasem psov z mednarodno udeležbo.

Krajevna organizacija združenja borcev NOV je bila ustanovljena takoj po osvoboditvi leta 1945 in delovala najprej v prostorih Krajevnega odbora oziroma Krajeвне skupnosti Hrušica. Dala je pobudo in organizirala postavitve spomenika na Belem polju in njegove obnovitve. Uredila je še vrsto spominskih plošč in obeležij v sami vasi in okolici. Zanje skrbi v sodelovanju s krajevno skupnostjo, s katero organizira tudi vsakoletno spominsko komemoracijo 27. 7., na dan streljanja 45 talcev na Belem polju in pohod po poteh obkoljene Hrušice 17. 7., na dan obkolitve Hrušice leta 1942. Zborna mesto pohodnikov je pri kulturnem domu, od tam se krene v smeri hiše pri Kaplanu, nadaljuje proti Ambrožičevi hiši, po Kopavniku, preko ceste in po Klemenčevem travniku, čez glavno cesto skozi železniški predor v smeri bivše železniške postaje, proti Republiki, čez cesto v smeri Novakove hiše in po poti nazaj do doma. Prvi predsednik KO ZB NOV je bil Stane Mavser, pozneje Lado Dovžan in Alojz Mrvič, najdalje Maks Klinar, za njim Alojz Grzetič in potem Darja Radič.

Za Vilo in na Belem polju je v zadnjih desetletjih zrastle večje naselje zasebnih stanovanjskih hiš in nekaj stanovanjskih blokov. To gradnjo je omogočila Železarna Jesenice. Z novim naseljem se je število prebivalcev več kot podvojilo, Hrušica pa je dobila novo podobo. Cestni karavanški predor, ki meri 7864m, je bil slavnostno odprt leta 1989. Zaradi njegove gradnje so bila porušena stanovanjska in gospodarska poslopja pod Mežaklo. Lastnikom so za odškodnino dodelili hiše v različnih okoliških krajih.

Od leta 1954 do 2004 je Hrušica praznovala svoj krajevni praznik na »dan spomina«, 27. julija, ko je bilo leta 1942 na Belem polju ustreljenih 45 talcev. Od leta 2005 dalje pa je praznik Hrušice na dan prebitja železniškega karavanškega predora, 21. junija.

Hrušica leta 2004
(Foto Vladimir Dolžan)